

UYGUN YÖNTEM SEÇİMİNDE BENİMSEME SÜRECİ SAFHALARI

Bireyin yeniliği ilk kez duymasından onu benimsemesine kadar geçen sürece yenilikleri benimseme süreci (adoption process) denir. Kişiler genellikle bir yeniliği duyar duymaz benimsemezler. Benimseme kararı ancak zaman içinde oluşan bazı etki ve incelemelerin bir sonucudur. Kişinin benimseme kararı bir anlık eylemden çok bir dizi eylemi içeren ve belirli bir zaman periyodundan sonra oluşan bir süreçtir. Örneğin bir üretici yeni bir buğday çeşidinin ismini duyar duymaz onu tarlasında üretmeye başlamaz. İlk kez duyma ile, benimseme yani üreticinin tarlasında üretmeye başlaması arasında bir zaman geçmektedir. Bu süre araştırmacılar tarafından çeşitli zaman birimleri (ay, yıl gibi) ile ölçülebilmektedir.

Tarımda yeniliklerin yayılması ve benimsenmesi ile ilgilenen araştırmacılar, benimseme sürecini birbirini izleyen safhalar evreler ya da basamaklar halinde incelemektedirler.

Bugüne değin yapılan araştırmalarda bu safhaların sayıları ve isimleri üzerinde kesin bir görüş birliği olmamıştır. En yaygın olanı, benimseme sürecinin beş safha halinde incelenmesidir. Birbirini izleyen (a) haberdar olma, (b) ilgi duyma, (c)değerlendirme, (d] deneme ve (e) benimseme safhaları şöyle tanımlanabilir.

Haberdar olma : Bireyin yeniliği ilk kez duyması safhasıdır. Bu ilk aşamada yeniliğin varlığından haberdar olunur ve bazı genel bilgiler (ön bilgiler) elde olunur. Ancak bu bilgiler eksiktir. Bu ilk aşama çok önemlidir. Bazı bireyler birçok problemi olduğu halde problemini göremez, farkında olamaz. Özellikle geri kalmış toplumları oluşturan bireylerde bu özellik daha çok belirgindir. Yayım elemanın bu tip birey ve toplumlara yapacağı ilk yardım; birey ve topluma doğacak olan problemleri sezdirmektir (Taluğ ve Tatlıdil 1993). Üreticilerin yeni teknolojilerden veya uygulamalardan haberdar olmasından, dikkatinin çekilmesinde, yayım hizmetini sağlayan kuruluşlar sorumludur. Bir bölgedeki üretici nüfusunun geniş ve hızlı bir şekilde uygulamanın içine alınmasında kitle iletişim araçlarından yararlanılması en mantıklı olan yöntemdir (FAO 1984).

İlgi duyma : Bu safhada birey haberdar olduğu yeniliğe ilgi duyar. Yeniliğin yararları ve uygulanmasına ilişkin bilgi arar. O konuda bazı şeyler dinlemek, okumak ve öğrenmek istegindedir. Bu safha bilgi safhası, ilgilenme safhası olarak da adlandırılmaktadır. Birey, yeniliğin faydalı ve üstün taraflarını öğrenmek ister. Yayım elemanı bu safhada, bireyin kendi problemini veya sorununu benimsemesine ve çözümüne yarayacak bilgi toplamasına rehberlik etmesi gerekir (Taluğ ve Tatlıdil 1993). Bu safhada yayımlar ihtiyaç duyulan bir takım bilgileri sağlayabilir. Fakat üretici öyle kaynak arar ki onun sorularına cevap verebilecek nitelikte olsun. İlgi duyma safhasında yeterli ve etkili olabilmek için kitle iletişim araçlarının yanı sıra bu aşamada destek olarak yayım elemanları köy seviyesinde grup toplantıları organize edebilirler (FAO 1984).

Değerlendirme ; Bireyin, daha önce edindiği genel bilgileri kendi özel durumu için eleştirdiği safhadır. Bir başka anlatımla, bireyin söz konusu yeniliğin kendi koşullarında uygulanabilirliğini ve kendisine neler kazandırabileceğini, elde ettiği bilgilerin ışığında zihinsel olarak değerlendirdiği safhadır. Birey probleminin veya sorununun çözümü için gerekli olan unsurların değerlendirmesini yapmaya çalışır. Belli bir yeni görüş, bilgi veya uygulama konusunda daha geniş bir bilgi edinen birey, bunu kendisi ve ailesi açısından değerlendirir. Bu aşamada birey, söz konusu yeniliği denemek, uygulamak konusunda bir karara varmak ister. Maliyeti, uygulama imkânları, sakıncalı yanları, sağlayacağı gelir veya yarar konusunda bir takım hesaplamalar yapar. Sonucun, kendisi için elverişli olup olmadığını araştırır. Birey bu aşamada başarılı bir hesaplama yapabilmişse deneme aşamasına geçebilecek duruma gelmiş demektir. Eğer değerlendirme olumlu cevap bulamamış işe benimseme süreci durur (Taluğ ve Tatlıdil 1993). Değerlendirme safhasında komşuların, arkadaşların ve ailenin fikirleri muhtemelen önemli olmaktadır. Birçok üretici gözle görülebilir kanıtlar isterler veya yeni uygulama veya teknoloji hakkında veriler görmek isterler. İşte bu safhada, direkt gözleme imkanı önemli olmaktadır. Bu aşamada genellikle, sonuç demonstrasyonları ve çiftçi günleri etkili grup yöntemleri yayım teknikleridir (FAO 1984).

Deneme : Kendi özel koşullar için yeniliğin değerlendirmesini olumlu olarak yapan birey, yeniliği tümüyle benimsemeden önce onu sınamak gereksinimini duyar. Bu aşamada, bireyin başarılı olması gerekir. Aksi takdirde bireyin ileriki öğrenme faaliyetlerine katılmasını sağlamak çok zorlaşacaktır (Taluğ ve Tatlıdil 1993). Deneme safhasında üretici yeni teknolojiden veya uygulamalardan ne şekilde faydalanabileceği hakkında bireysel olarak yardım veya fikir gereksinimi duyabilirler. Bu yardım direkt yayım servisi tarafından sağlanabileceği gibi önder çiftçilerden yardım alınarak da temin edilebilir. Öyle ki, bu teknolojiyi veya uygulamayı arazilerinin küçük bir bölümünde uygulamaları, hem yeniliğin kullanımında deneyim sahibi olmak için, hem de sonuçları kolaylıkla gözleyebilmek için faydalı olabilir (FAO 1984). Böyle bir imkân yok ise, diğer çiftçilerin arazilerine ziyaretler yapılabilir.

Benimseme : Bireyin yeniliği benimseme kararını verdiği safhadır. Yani üretici tarımsal yeniliği tümüyle ve sürekli olarak uygulamaya geçer. Bu karara ulaşmada deneme safhasında elde edilen sonucun büyük etkisi vardır (Taluğ ve Tatlıdil 1993).

Tarımsal yayım elemanı, bireylerin yeniliği öğrenmesinde veya benimsemesinde ilk dikkat edilecek kurallardan biri, bireyin benimseme süreci safhalarından hangisinde olduğunu tespit etmektir. Bundan sonra yapılacak iş, bireyin adım adım bu safhalardan başarı ile geçmesine yardım etmektir (Kurt, 2000., Taluğ ve Tatlıdil 1993)

Benimseme sürecinde, kullanılan yayım metotları genellikle haberdar olma aşamasında kitle iletişim yöntemlerinden, ilgi duyma ve değerlendirme safhasında kitle iletişim ve grup yöntemlerinin kullanılmasını en rasyonel olanlarıdır. Bazı durumlarda, bireylere öneri yerel yayım elemanı tarafından verilebilir. Benimseme süreci safhaları mantıklı bir sonuç olarak ortaya çıkarken, yayım elemanlarının değişik üreticilerin benimseme işlemine değişik safhalarında ulaşabileceğini akıldan çıkarmaması gerekir. Bundan dolayı bir üretici deneme safhasında ise, değerlendirme safhasında olan diğer üreticilere, bunların değerlerini ve deneyimlerini göstermeleri değerlendirme safhasındaki üreticilere çok yardımcı olabilir. (FAO 1984)